DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

12. september 2002 *

I sag C-152/00,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved L. Ström og J.-F. Pasquier, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Den Franske Republik først ved K. Rispal-Bellanger og C. Vasak, derefter ved sidstnævnte og G. de Bergues, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående en påstand om, at det fastslås, at Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til EF-traktaten, idet den ikke fuldstændigt og korrekt har gennemført Rådets direktiv 86/609/EØF af 24. november 1986 om indbyrdes

* Processprog: fransk.

tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om beskyttelse af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål (EFT L 358, s. 1), navnlig dets artikel 4, 7, 11, 12, 18 og 22,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne S. von Bahr og A. La Pergola (refererende dommer),

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 25. oktober 2001, hvorunder Kommissionen var repræsenteret af L. Ström og J.-F. Pasquier og Den Franske Republik af C. Isidoro og C. Chevallier, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 7. februar 2002,

afsagt følgende

Dom

1 Ved stævning indleveret til Domstolens Justitskontor den 19. april 2000 har Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber i medfør af artikel 226 EF anlagt sag med påstand om, at det fastslås, at Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til EF-traktaten, idet den ikke fuldstændigt og korrekt har gennemført Rådets direktiv 86/609/EØF af 24. november 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om beskyttelse af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål (EFT L 358, s. 1, herefter »direktivet«), navnlig dets artikel 4, 7, 11, 12, 18 og 22.

De relevante retsregler og den administrative procedure

2 Direktivets artikel 4 fastsætter:

»Medlemsstaterne drager omsorg for, at det forbydes at foretage forsøg med dyr, der i henhold til bilag I til konventionen om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter og bilag C, del I, til Rådets forordning (EØF) nr. 3626/82 [EFT L 384, s. 1] betragtes som udryddelsestruede arter, medmindre sådanne forsøg er i overensstemmelse med nævnte forordning, og forsøgets formål er:

— forskning med henblik på bevarelse af den pågældende art, eller

— vigtige biomedicinske formål, såfremt den pågældende art rent undtagelsesvis viser sig at være den eneste, der kan anvendes til disse formål.«

3 Direktivets artikel 7, stk. 3, lyder:

»Når der skal udføres et forsøg, skal valget af dyreart nøje overvejes, og om nødvendigt skal der gøres rede for valget over for myndigheden. Ved valget af forsøgsformer skal vælges sådanne, hvortil der anvendes så få dyr som muligt, hvortil der anvendes dyr med laveste neuro-fysiologiske følsomhed, samt former, som forårsager mindst smerte, lidelse, angst eller varigt men, og som giver størst sandsynlighed for tilfredsstillende resultater.

Ved forsøg må dyr indfanget i naturen kun anvendes, hvis anvendelse af andre dyr ikke vil kunne opfylde forsøgets formål.«

4 Direktivets artikel 11 bestemmer:

»Uanset de øvrige bestemmelser i dette direktiv kan myndigheden, hvis forsøgets formål kræver det, tillade, at det pågældende dyr slippes løs, hvis den finder det godtgjort, at der er gjort alt for at sikre dyrets velbefindende, og såfremt dets

sundhedstilstand tillader det, og der ikke er nogen fare for folkesundheden eller miljøet.«

5 Direktivets artikel 12, stk. 2, har følgende ordlyd:

»Hvis dyr skal anvendes til forsøg, hvorunder de vil eller kan få stærke og muligvis langvarige smerter, skal forsøget særskilt anmeldes til og begrundes over for myndigheden, eller tillades særskilt af denne. Myndigheden skal træffe passende retslige eller administrative foranstaltninger, hvis den ikke finder det godtgjort, at forsøget er af tilstrækkelig betydning for opfyldelse af grundlæggende behov hos mennesker eller dyr.«

6 Direktivets artikel 18 bestemmer:

»1. Hver hund, kat eller primat (bortset fra mennesker) på en opdrætter-, leverandør- eller brugervirksomhed skal inden fravænningen på mindst smertefulde måde forsynes med et individuelt identifikationsmærke, dog bortset fra de i stk. 3 omhandlede tilfælde.

[...]

3. Når en hund, kat eller primat (bortset fra mennesker) inden fravænningen overføres fra en virksomhed som omhandlet i stk. 1 til en anden, og det af praktiske grunde ikke er muligt at mærke den forinden, skal der af modtagervirksomheden føres en fuldstændig journal, især med angivelse af dyrets moder, indtil dyret kan mærkes.

[...]«

7 Direktivets artikel 22, stk. 1, fastsætter:

»For at undgå unødig gentagelse af forsøg med henblik på at efterkomme national lovgivning eller Fællesskabets retsforskrifter vedrørende sundhed og sikkerhed, skal medlemsstaterne i så vid udstrækning som muligt anerkende gyldigheden af data hidrørende fra forsøg, der er udført på en anden medlemsstats område, medmindre yderligere afprøvning er påkrævet for at beskytte den offentlige sundhed og sikkerhed.«

8 I henhold til direktivets artikel 25, stk. 1, skal medlemsstaterne træffe de nødvendige foranstaltninger for at efterkomme direktivet senest den 24. november 1989 og straks underrette Kommissionen herom.

9 De franske myndigheder meddelte Kommissionen de foranstaltninger, der var vedtaget for at gennemføre direktivet, nemlig for det første dekret nr. 87-848 af 19. oktober 1987 om anvendelse af artikel 454 i code pénal (straffeloven), og af artikel 276, stk. 3, i code rural (landbrugsloven) vedrørende dyreforsøg (JORF af

20.10.1987, s. 12246), og for det andet tre fællesministerielle bekendtgørelser af 19. april 1988, der gennemfører det pågældende dekret og fastsætter betingelserne såvel for levering til godkendte laboratorier af dyr til forsøg og andre videnskabelige formål som for tilladelse til at udføre dyreforsøg samt for godkendelse, indretning og drift af dyreforsøgsvirksomheder (JORF af 27.4.1988, hhv. s. 5607 og 5608), og for det tredje artikel R. 5118 i code de la santé public (lov om folkesundhed).

10 Eftersom Kommissionen ikke fandt, at disse bestemmelse sikrede en korrekt og fuldstændig gennemførelse af direktivets artikel 4, 7, 11, 12, 18 og 22, opfordrede den ved skrivelse af 24. april 1998 den franske regering til inden for en frist på to måneder at fremsætte sine bemærkninger.

11 Da Kommissionen ikke havde modtaget noget svar fra Den Franske Republik, fremsatte den den 18. december 1998 en begrundet udtalelse, hvori den opfordrede denne medlemsstat til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at efterkomme udtalelsen inden for en frist på to måneder fra dens meddelelse.

12 Ved skrivelse af 28. juni 1999 bestred Den Franske Republik de i den begrundede udtalelse fremførte klagepunkter.

13 Kommissionen konstaterede, at medlemsstaten ikke havde efterkommet den begrundede udtalelse inden for den heri fastsatte frist, hvorefter den har anlagt denne sag.

Søgsmålet

Indledende bemærkninger

14 Under sagen har den franske regering anmeldt til Kommissionen og fremlagt for Domstolen dekret nr. 2001-464 af 29. maj 2001, der ændrer dekret nr. 87-848 (JORF af 31.5.2001, s. 8682), og bekendtgørelse af 20. juni 2001 om god laboratoriepraksis for dyremedicin (JORF af 4.7.2001, s. 10684). Regeringen har desuden i svarskriftet henvist til bekendtgørelse af 14. marts 2000 om god laboratoriepraksis (JORF af 23.3.2000, s. 4465). Ifølge regeringen sikrer disse bestemmelser en fuldstændig gennemførelse af direktivet.

15 Det skal i den forbindelse bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger et traktatbrud, skal vurderes på baggrund af forholdene i medlemsstaten, som de var ved udløbet af fristen i den begrundede udtalelse, og at ændringer af forholdene i tiden derefter ikke kan tages i betragtning af Domstolen (jf. bl.a. dom af 18.10.2001, sag C-354/99, Kommissionen mod Irland, Sml. I, s. 7657, præmis 45). Heraf følger, at Domstolen i denne sag ikke kan tage nogen af de i ovennævnte præmis nævnte nationale bestemmelser i betragtning.

Manglende gennemførelse af direktivets artikel 4

16 Kommissionen har i det første klagepunkt gjort gældende, at Den Franske Republik ikke har gennemført direktivets artikel 4.

17 Heroverfor har den franske regering for det første anført, at artikel 5, 7 og 11 i dekret nr. 87-848 bestemmer, at »enhver person, der beskæftiger sig med dyreforsøg, skal være i besiddelse af en generel eller særlig tilladelse [...] i sit eget navn«, at »dyr af enhver art kan anvendes til forsøg med forbehold af begrænsninger i henhold til lovgivningen og regler, der finder anvendelse på beskyttede arter [...]« og at »landbrugsministeren kan begrænse den ansøgte tilladelses rækkevidde eller undergive den enhver betingelse, som han finder nødvendigt. [...]«.

18 Regeringen har anført, at det af bestemmelsernes samlede virkning fremgår, at såfremt en forsker ønsker at udføre forsøg med dyr, der i henhold til direktivets artikel 4 tilhører en udryddelsestruet art, skal hans ansøgning om tilladelse nævne denne omstændighed og indeholde en begrundelse med henblik på at påvise, at forsøget forfølger et vigtigt medicinsk formål, og at denne art er den eneste anvendelige. I modsat fald skal tilladelse nægtes, således som det er fastsat i direktivets artikel 4.

19 Det er i den forbindelse tilstrækkeligt dels at fastslå, at disse virkninger på ingen måde følger af ordlyden af de nationale bestemmelser nævnt i denne doms præmis 17, dels at bemærke, at en simpel forvaltningspraksis, som ifølge sagens natur frit kan ændres af forvaltningen, og som ikke er tilstrækkeligt kendt, ikke

kan anses for at udgøre en gyldig opfyldelse af den forpligtelse, som påhviler de medlemsstater, direktiverne er rettet til (jf. bl.a. dommen i sagen Kommissionen mod Irland, præmis 28).

20 For det andet har den franske regering gjort gældende, at de beskyttede arter, der er omfattet af direktivets artikel 4, kun sjældent bliver opdrættet i fangenskab i Frankrig, mens betingelserne for import fra et tredjeland af disse arter, der er fastsat i Rådets forordning (EF) nr. 338/97 af 9. december 1996 om beskyttelse af vilde dyr og planter ved kontrol af handelen hermed (EFT 1997 L 61, s. 1), er tilstrækkelige til at opnå det i denne bestemmelse forskrevne resultat.

21 Uden at det er nødvendigt at træffe afgørelse om rækkevidden af artikel 4 og 8 i forordning nr. 338/97, er det i denne sag tilstrækkeligt at fastslå, at de nævnte bestemmelser vedrører import og afsætning af de omfattede arter, ikke forsøg med sådanne arter. Med hensyn til den omstændighed, at de beskyttede arter, der er omfattet af direktivet, kun sjældent opdrættes i fangenskab i Frankrig, skal det bemærkes, at undladelsen af at opfylde en ved en fællesskabsretlig bestemmelse pålagt forpligtelse i sig selv udgør et traktatbrud, således at et eventuelt anbringende om, at den manglende opfyldelse ikke har haft skadelige virkninger, er uden enhver relevans (jf. bl.a. dommen i sagen Kommissionen mod Irland, præmis 34).

22 Under disse omstændigheder skal Kommissionens første klagepunkt tiltrædes.

Ukorrekt gennemførelse af direktivets artikel 7, stk. 3

23 Kommissionen har i det andet klagepunkt gjort gældende, at fransk lovgivning intetsteds foreskriver de kriterier, der skal tages i betragtning ved valget af forsøgsformer, dyreart og dyr, således som disse er fastsat i direktivets artikel 7, stk. 3.

24 Den franske regering har hævdet, at de kompetente myndigheder ved behandling af ansøgninger om tilladelse til forsøg i henhold til artikel 5 i dekret nr. 87-848 er i stand til at sikre, at betingelserne i direktivets artikel 7, stk. 3, er opfyldt.

25 I den forbindelse er det tilstrækkeligt at fastslå, at såfremt det konkret antages at være tilfældet, hviler en kontrol, som den af den franske regering anførte, på en simpel forvaltningspraksis, der, som bemærket i denne doms præmis 19, ikke er tilstrækkelig til at sikre en korrekt gennemførelse af direktivet.

26 For så vidt angår navnlig direktivets artikel 7, stk. 3, andet afsnit, hvorefter forsøg med dyr indfanget i naturen kun er tilladt, hvis anvendelse af andre dyr ikke vil kunne opfylde forsøgets formål, har den franske regering påberåbt sig forskellige nationale bestemmelser, der medfører, at det er forbudt at indfange eller tage, transportere eller anvende talrige vilde dyr, medmindre der undtagelsesvis gives tilladelse til indfangning eller udtagning til videnskabelige formål. Ifølge regeringen foranlediges de myndigheder, der er kompetente til at tage stilling til sådanne ansøgninger, i så fald til — på baggrund af den

videnskabelige dokumentation, der skal forelægges for dem — at efterprøve, om udtagningen har et forskningsmæssigt formål med henblik på at sikre bevarelsen af den berørte art eller har et vigtigt videnskabeligt formål, og at den omhandlede art er egnet til det forfulgte formål.

27 Det er i den forbindelse tilstrækkeligt at fastslå, at bestemmelserne, der således er kortfattet beskrevet af den franske regering, ikke er egnede til at sikre den korrekte gennemførelse af direktivets artikel 7, stk. 3, andet afsnit. Disse bestemmelser vedrører nemlig kun bestemte dyrearter, der lever i naturen, og omhandler kun indfangning eller transport, uden at der er tale om forsøg med arterne. Desuden er de kompetente myndigheders eventuelle hensyntagen til kravene i direktivets artikel 7, stk. 3, i så fald ikke fastsat i en bindende bestemmelse, men følger af en simpel forvaltningspraksis.

28 Under disse omstændigheder skal Kommissionens andet klagepunkt tiltrædes.

Manglende gennemførelse af direktivets artikel 11

29 Kommissionen har i det tredje klagepunkt gjort gældende, at der i den franske lovgivning ikke er bestemmelser, der, som fastsat i direktivets artikel 11, gør udsætning af et forsøgsdyr i frihed betinget af, at den kompetente myndighed foretager en forudgående kontrol af, om betingelserne, der er fastsat i denne bestemmelse, er opfyldt.

30 I den forbindelse har den franske regering henvist til artikel 2 i dekret nr. 87-848, der bestemmer, at »[f]ølgende skal ikke betragtes som forsøg i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i dette dekret: [...] b) forsøg, der består i at iagttage dyr anbragt under forhold, der ikke indebærer nogen lidelse; [...]«.

31 For så vidt angår udsætning af dyr i frihed under forsøg har den franske regering anført, at den gældende nationale lovgivning udelukker dette.

32 For det første er de videnskabelige formål, hvorefter dyreforsøg ifølge artikel 1 i dekret nr. 87-848 er tilladt, af en sådan art, at de udelukker gennemførelse af forsøg, der nødvendiggør, at dyr slippes løs.

33 Når et dyr slippes løs i direktivets artikel 11's forstand, er der for det andet udelukkende tale om genudsætning af dyret i dets naturlige omgivelser, og bestemmelsen omhandler således kun dyr, der ikke er tamme, og som er blevet taget i naturen. Alle dyr, der er berørt af forsøg, stammer imidlertid fra opdræt eller er importeret, mens anvendelse af franske vilde dyr til forsøg er en undtagelse.

34 For det tredje følger det af artikel 13-II i lov nr. 76-629 af 10. juli 1976 om naturbeskyttelse, at »forsætlig udsættelse af et husdyr eller et tamt dyr, der har været holdt i fangenskab, med undtagelse af dyr udsat for at genskabe dyrebestanden«, forfølges strafferetligt.

35 For det fjerde er indfangning og transport af dyr, der er taget i naturen, undergivet en ordning med forudgående tilladelse. Det er tilfældet for bestemte beskyttede arter i henhold til bestemmelserne beskrevet i denne doms præmis 26, og for vildt i henhold til artikel L. 224-8 og R. 224-14 i code rural. Ifølge den franske regering sikrer de kompetente myndigheder sig imidlertid ved udstedelsen af disse tilladelser til udtagning og transport — herunder tilladelserne med henblik på at slippe dyret løs — at der er gjort så meget som muligt for at sikre dyrets velbefindende under de betingelser, der er fastsat i direktivets artikel 11.

36 Kommissionen har heroverfor gjort gældende, at udsætning af forsøgsdyr ikke er reguleret af bindende retsforskrifter. Kommissionen mener endvidere, at når et dyr slippes løs i direktivets forstand, omfatter det ikke kun udsætning af dyret i dets naturlige omgivelser, men begrebet kan bl.a. omfatte dyrets frigivelse fra forsøget ved eksempelvis at give det pågældende dyr tilbage til sin ejer.

37 For at kunne træffe afgørelse om Kommissionens klagepunkt er det nødvendigt indledningsvist at fastlægge rækkevidden af direktivets artikel 11.

38 Med bestemmelsens ord om, at det kan tillades, at dyret slippes løs, »hvis forsøgets formål kræver det«, angiver den først og fremmest, at et forsøgsdyr kun kan slippes løs i direktivets artikel 11's forstand, såfremt dette udgør en integreret del af forsøget, dvs. — hvilket fremgår af direktivets artikel 2, litra d) — når der endnu skal gøres iagttagelser. Følgelig har artikel 11, i modsætning til hvad Kommissionen har hævdet, på ingen måde til hensigt at tillade, at dyr slippes løs efter forsøgets afslutning.

39 Derefter, og i modsætning til hvad den franske regering har påstået, er der intet grundlag for at antage, at denne bestemmelse kun har til hensigt at omfatte dyr, der slippes løs som led i et igangværende forsøg, i det omfang dyrene er taget fra deres naturlige omgivelser.

40 Endelig skal det bemærkes, at Kommissionen ligeledes med urette har påstået, at direktivets artikel 11 har forpligtet medlemsstaterne til at vedtage bestemmelser, der gør det muligt for en udpeget myndighed efter forskernes ansøgning at tillade, at forsøgsdyr slippes løs, hvis forsøgets formål kræver det, og de øvrige betingelser i denne bestemmelse er opfyldt.

41 Dels angiver artikel 11, at når dens strenge betingelser er opfyldt, har den kompetente myndighed mulighed for — men ikke pligt til — at give tilladelse til, at dyr slippes løs. Dels står det fast, at medlemsstaterne i henhold til direktivets artikel 24 frit kan anvende eller vedtage strengere foranstaltninger for at beskytte dyr, der anvendes til forsøg, eller for at kontrollere og begrænse anvendelsen af dyr til forsøg. Af sidstnævnte bestemmelse fremgår det, at medlemsstaterne navnlig er berettiget til at forbyde, at dyr, der har været anvendt til forsøg, overhovedet slippes løs, eller endog at tillade dette i henhold til betingelserne, der er fastsat i direktivets artikel 11, udelukkende hvad angår dyr, der er taget i naturen.

42 Under henvisning til disse uddybninger må det ikke desto mindre konstateres, at Den Franske Republik i denne sag ikke har opfyldt sine forpligtelser. De nationale bestemmelser, som Den Franske Republik har påberåbt sig, sikrer nemlig på ingen måde, at dyr kun slippes løs i direktivets artikel 11's forstand under de i denne artikel nævnte betingelser. Imidlertid udgør bestemmelsen, hvilket fremgår af præmissen ovenfor, den mindstebeskyttelse, som medlemsstaterne er forpligtet til at sikre forsøgsdyr i direktivets forstand.

43 I den forbindelse skal det for det første bemærkes, at artikel 2, litra b), i dekret nr. 87-848, der omhandler iagttagelse af dyr anbragt under betingelser, der ikke medfører nogen lidelse, er uden betydning for afgørelsen af den foreliggende sag, da direktivets artikel 11 kun vedrører dyr, der slippes løs under et forsøg i direktivets artikel 2, litra d)'s, forstand, dvs. til brug til videnskabelige formål, som kan påføre dyret smerte, lidelse, angst eller varigt men.

44 For det andet har den franske regering ikke underbygget sin påstand om, at de videnskabelige formål, hvorefter dyreforsøg ifølge artikel 1 i dekret nr. 87-848 er tilladt, er af en sådan art, at de udelukker gennemførelse af forsøg, der nødvendiggør, at dyr slippes løs.

45 For det tredje skal det bemærkes, at artikel 13 i lov nr. 76-629 er blevet ophævet ved artikel 290 i lov nr. 92-1336 af 16. december 1992 om ikrafttrædelse af den nye code pénal samt om ændringer af visse strafferetlige og strafferetsplejemæssige bestemmelser som følge af denne ikrafttrædelse (JORF af 23.12.1992). Det skal i den forbindelse tilføjes, at begrebet dyr, der slippes løs, af hensyn til forsøgets formål i direktivets artikel 11's forstand ikke svarer til begrebet forsætlig udsættelse.

46 For det fjerde og slutteligt må det nødvendigvis erkendes, at af grunde, der i det væsentligste svarer til dem, der er anført i denne doms præmis 27, kan den omstændighed, at indfangning og transport af bestemte beskyttede arter samt vildt taget i naturen er undergivet en ordning med forudgående tilladelse, heller ikke sikre den korrekte gennemførelse af direktivets artikel 11.

47 Under disse omstændigheder skal Kommissionens tredje klagepunkt tiltrædes.

Manglende gennemførelse af direktivets artikel 12, stk. 2

48 Da Den Franske Republik ikke har bestridt, at denne bestemmelse ikke er blevet gennemført i national ret, skal Kommissionens fjerde klagepunkt følgelig tiltrædes.

Ufuldstændig gennemførelse af direktivets artikel 18, stk. 1 og 3

49 Kommissionen har i det femte klagepunkt gjort gældende, at Den Franske Republik ikke fuldstændig har gennemført direktivets artikel 18, stk. 1 og 3, om mærkning af katte, hunde og primater (bortset fra mennesker), der befinder sig på en opdrætter-, leverandør- eller brugervirksomhed i direktivets forstand.

50 Den franske regering har indledningsvis anført, at artikel 9 i dekret nr. 87-848, der bl.a. bestemmer, at »fravænnede hunde, katte og primater, der befinder sig på [forsøgs-, opdrætter- eller leverandørvirksomheder for forsøgsdyr] skal være kendetegnet med en individuel og varig mærkning«.

51 Derefter har regeringen ligeledes anført det pågældende dekrets artikel 25 samt artikel 26 i bekendtgørelse af 19. april 1988, der indeholder betingelserne for godkendelse, indretning og drift af dyreforsøgsvirksomheder. Disse bestemmelser fastsætter, at de pågældende virksomheder skal føre et register, der identificerer de dyr, de huser, og for så vidt angår katte, hunde og primater skal registeret indeholde det individuelle registreringsnummer svarende til deres identifikationsmærke.

52 Endelig har den franske regering for så vidt angår hunde og katte påberåbt sig artikel 276-2 i code rural og artikel 1-9 i dekret nr. 91-823 af 28. august 1991 om identifikation af hunde, katte og andre kødædende husdyr og om driften af lokaler, hvor der regelmæssigt udføres opdræt med henblik på salg, afsætning, pleje, transit eller opbevaring af disse dyr. De anførte bestemmelser gennemfører artikel 276, 276-2 og 276-3 i code rural (JORF af 30.8.1991) samt bekendtgørelsen af 30. juni 1992 om identifikation ved tatovering af hunde og katte (JORF af 9.8.1992) og indfører en forpligtelse til at tatovere hunde og katte inden ejerskift samt dyr, der midlertidigt befinder sig i lokaler, hvor der udføres opdræt med henblik på salg, afsætning, transit eller opbevaring af disse dyr.

53 Som Kommissionen med rette har gjort gældende, kræver disse forskellige foranstaltninger hverken, at den individuelle mærkning skal finde sted inden fravænningen på mindst smertefulde måde, som krævet i direktivets artikel 18, stk. 1, eller som følge heraf en særlig ordning for de tilfælde, hvor et dyr skal overføres inden fravænning ifølge direktivets artikel 18, stk. 3.

54 Under disse omstændigheder skal Kommissionens femte klagepunkt tiltrædes.

Manglende gennemførelse af direktivets artikel 22, stk. 1

55 Kommissionen har i det sjette klagepunkt gjort gældende, at Den Franske Republik ikke har vedtaget nogen foranstaltninger for at sikre gennemførelse af direktivets artikel 22, stk. 1.

56 Heroverfor har den franske regering påberåbt sig de to bekendtgørelser, der er nævnt i denne doms præmis 14, idet den nærmere har anført, at de var blevet vedtaget med hjemmel i artikel R. 5118 i code de la santé publique, der bemyndiger sundhedsministeren til at fastsætte de regler og metoder, der skal anvendes ved medicinske forsøg, samt de principper om god laboratoriepraksis og god klinisk praksis, der skal overholdes ved udførelsen af forsøg.

57 Af de i denne doms præmis 15 anførte grunde kan Domstolen imidlertid ikke tage disse bekendtgørelser i betragtning.

58 Under retsmødet har den franske regering desuden gjort gældende, at direktivets artikel 22 kun pålægger medlemsstaterne at iværksætte bestemte foranstaltninger, hvilket fremgår af anvendelsen af udtrykket »i så vid udstrækning som muligt« i bestemmelsens stk. 1.

59 Der skal herved henvises til Domstolens praksis, hvorefter direktivets artikel 22, der vedrører medlemsstaternes anerkendelse af gyldigheden af data hidrørende fra dyreforsøg, der er udført på en anden medlemsstats område med et af de i direktivets artikel 3 nævnte formål, nemlig udvikling og fremstilling af samt kvalitets-, effektivitets- og sikkerhedskontrol ikke blot med lægemidler, men også med fødevarer og andre stoffer eller produkter samt miljøbeskyttelse, bestemt kræver vedtagelse af egnede gennemførelsesforanstaltninger (jf. dom af 15.10.1998, sag C-268/97, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 6069, præmis 14).

60 Det må imidlertid fastslås, at Den Franske Republik ved udløbet af fristen i den begrundede udtalelse ikke har vedtaget foranstaltninger for at give direktivets artikel 22, stk. 1, virkning. Kommissionens sjette klagepunkt skal derfor ligeledes tiltrædes.

61 Det skal således fastslås, at Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet, idet den ikke har truffet alle de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre en korrekt gennemførelse af direktivets artikel 4, artikel 7, stk. 3, artikel 11, artikel 12, stk. 2, artikel 18, stk. 1 og 3, samt artikel 22, stk. 1.

Sagens omkostninger

62 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Den Franske Republik tilpligtes at betale sagens omkostninger, og Den Franske Republik har tabt sagen, bør det pålægges den at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

1) **Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 86/609/EØF af 24. november 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om beskyttelse af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål, idet den ikke har truffet alle de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre en korrekt gennemførelse af direktivets artikel 4, artikel 7, stk. 3, artikel 11, artikel 12, stk. 2, artikel 18, stk. 1 og 3, samt artikel 22, stk. 1.**

2) **Den Franske Republik betaler sagens omkostninger.**

Jann von Bahr La Pergola

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 12. september 2002.

R. Grass P. Jann

Justitssekretær Formand for Femte Afdeling